

Konflikt og demokratisering 2. Et tidligt internationalt pres på nyetablerede diktaturer kan være med til at hæve omkostningerne ved den omfattende brug af vold og undertrykkelse. Men det kan også gøre ondt værre.

Diktaturers lømmelalder

Af **LASSE LYKKE RØRBÆK**

Ph.d.-studerende

Svend-Erik SKAANING

Professor

og **JAKOB TOLSTRUP**

Lektor

Institut for Statskundskab

Aarhus Universitet

Vi ved, at diktatorer ofte tyr til voldelig undertrykkelse for at knægte modstand. De bruger den præventivt for at forhindre opposition i at vokse frem, og de bruger den som et svar på konkrete udfordringer i form af massedemonstrationer, optøjer og kupforsøg.

Spørgsmålet er, om vi kan sige noget mere præcist om, hvilken fase af et autoritært regimes levetid der typisk er den mest undertrykkende? Hvis der er systematiske mønstre over tid, er det interessant, fordi det fortæller os noget om, hvornår man skal være særligt på vagt over for brud på frihedsrettigheder og integritetsrettigheder.

Det har vi for nylig undersøgt i en statistisk analyse af autoritære regimer i 106 lande i perioden 1976-2010. Undersøgelsen kombinerer oplysninger om regimernes levetid med oplysninger om deres krænkelser af personlig sikkerhed og civile friheder. Resultaterne viser, at niveauet af undertrykkelse er betydelig højere i autoritære regimers første leveår, hvor de nye magthavere søger at konsolidere deres position. Det gælder uanset, om det nye regime er skabt på ruinerne af et demokratisk sammenbrud, eller om det erstatter et andet autokrati. Derudover viser det sig, at det særligt er voldelig undertrykkelse såsom forsvindinger og fængslinger, tortur og politisk motiverede mord, der er højere i diktaturernes første leveår. Krænkelser af civile friheder som ytringsfrihed, organisationsfrihed og bevægelsesfrihed er langt mere stabile på tværs af tid.

Det skal ikke forstås sådan, at voldelig undertrykkelse kun forekommer tidligt i de autoritære regimers levetid. Også i de senere faser er det et flittigt anvendt middel til at fastholde magten. Berømte historiske eksempler tæller Kulturrevolutionen i Kina og Stalins bølger af udrensninger i 1930'erne. Nyere eksempler tæller Assad-styrets brug af sikkerhedsstyrker i Syrien, og Mugabes forsøg på at svække oppositionen og sikre sit genvalg gennem brug af terror ved præsidentvalget i Zimbabwe i 2008.

Men som hovedregel er voldelig undertrykkelse altså mest udbredt i de første leveår. Også det kan vi illustrere med et par velvalgte eksempler. Det første, Saddam Hussein gjorde, da han kom til magten i 1979, var at rydde grundigt ud i Baath-partiets top. Hundredvis blev henrettet og fængslet inden for få måneder. Ligeledes begik Augusto Pinochets håndlagere langt de fleste af deres mord i de første år efter kuppet mod Salvador Allende i 1973.

FORKLARINGEN på denne »diktaturers lømmelalder« skal findes i tre forhold. For det første er et nyetableret diktatur ofte genstand for en meget betydelig usikkerhed. Autoritære regimer er i modsætning til demokratier kendetegnet ved, at flertallet af befolkningen ingen interesse har i at opretholde styret. Der er normalt kun et mindretal i befolkningen samt en snæver elite, der nyder godt af styret,

Signaleffekten i drabet på oppositionspolitikeren Nemtsov er ikke til at tage fejl af. Et politisk mord, siger hans datter, Tsanna nemtsova, som her ses kort efter hans død. FOTO: AFP/SCANPIX

mens majoriteten udelukkes fra både økonomiske, sociale og politiske goder.

Når magten skifter hænder, og en ny magtelite etablerer sig, vil der derfor stå meget på spil for mange grupper i samfundet. Tidligere eliter frygter måske, at de står til at miste deres privilegier under det nye styre, og religiøse og etniske grupper kan frygte diskrimination og forfølgelse. Selv nogle af de personer, som var med til at bane vejen for det nye regime, kan frygte, at de vil blive ofret i den videre konsolideringsproces.

Usikkerheden om den nye diktators intentioner gør, at udfordrerne vil stå i kø. Vore analyser viser da også, at kupforsøg, massedemonstrationer og væbnede oprør er langt mere udbredte i autoritære regimers første leveår end i senere perioder. Det ved diktatorerne, og de vil derfor oftest svare igen – og nogle gange forsøge at foregribe den slags udfordringer med voldelig undertrykkelse.

For det andet har nyetablerede diktaturer sjældent veludviklede institutioner eller et fast greb om landets ressourcer og økonomiske aktiviteter. De nye magthavere har derfor ofte ikke noget alternativ til drab, tortur og fængslinger. I veletablerede diktaturer behøver magthaverne sjældent at ty til vold, fordi de kan opretholde orden ved at købe sig til støtte fra bestemte befolkningsgrupper og indflydelsesrige eliter.

Oppositionsgrupper og utilfredse eliter kan bringes til tavshed ved at blive indhyllet i et spind af privilegier. Det har vi set gentagne gange i de russiske provinser i det seneste tiår. Oppositionspartier og -kandidater vinder måske af og til lokalvalgene, men når først de er valgt ind, bliver de hurtigt »en del af systemet«, hvorefter kritikken forstummer.

Et andet eksempel er Marokkos kong Mohammed VI, der igennem de seneste tyve år med stor succes har formået at holde landets islamistiske opposition i ave. Midlet har

været at lukke en af de største islamiske grupperinger, partiet PJD, ind i varmen. Denne politik har gjort det meget sværere at danne en fælles pro-islamisk front mod kongen, fordi PJD har alt at tabe og meget lidt at vinde på en sådan politik.

For det tredje vil nye politiske magthavere være særligt forhoppede på at signalere, at enhver modstand er dømt til at slå fejl og vil blive straffet med hård hånd. De første år er altså med til at sætte en standard. Tidlig undertrykkelse tjener som en effektiv afskrækkelse for både eliter og den almene befolkning i en årrække frem. Tænk blot på, hvordan det kinesiske kommunistpartis massakre på den Himmelske Freds Plads i Beijing i 1989 har været med til at stække potentielle oppositionsaktiviteter i Kina helt frem til i dag. Den 3. juni 1989 vidste man ikke, hvordan kommunistpartiet ville reagere på en storstilet politisk demonstration vendt imod dets styre. Siden 4. juni 1989 har det stået klart, at en sådan demonstration vil blive mødt med vold.

I vore analyser af autokratiers første leveår finder vi da også klare tegn på eksistensen af en sådan »signaleffekt«. Selv i de tilfælde, hvor magthaverne i såvel nye som gamle diktaturer møder lige mange udfordringer i form af voldelige optøjer eller forsøg på at vælte regimet, er der en tendens til, at der bliver slået hårdere ned i de første år.

Ønsket om at sende klare signaler forklarer også, hvorfor det særligt er voldelige midler som tortur, politiske fængslinger og mord, snarere end krænkelser af civile friheder som ytringsfrihed og organisationsfrihed, der bliver grebet til i nye diktaturer. Som mordet på den fremtrædende oppositionspolitik i Rusland, Boris Nemtsov, senest illustrerer, er vold et effektivt afskrækkelsesmiddel – i dette tilfælde en klokkeklar påmindelse til modstandere af Putin-regimet om, at opposition

kan koste dyrt. Jo tidligere en diktator og hans håndlangere kan sende et sådant signal, desto større er sandsynligheden for, at kritiske røster stikker piben ind og indordner sig.

VORES undersøgelse viser, at der er særlig grund til at være opmærksom på de lande, hvor nye autoritære regimer skal konsolidere deres magtposition. Det er her, menneskerettighederne oftest har de vanskeligste kår. Et tidligt internationalt pres på nyetablerede diktaturer kan i nogle tilfælde være med til at hæve omkostningerne ved den omfattende brug af undertrykkelse og dermed bidrage til at mindske tilbøjeligheden til at ty til vold.

Men det er ikke nogen let sag at ændre begivenhedernes gang på denne måde. Den tidlige og overdrevne brug af politisk vold skal nemlig ikke ses som et udtryk for et regimes styrke, men derimod som et tegn på svaghed. Et for voldsomt pres kan derfor få nye magthavere til at føle sig truet og foranledige dem til at optrappe undertrykkelsen yderligere for at sikre deres overlevelse.

Det er sådanne vanskelige dilemmaer, vestlige beslutningstagere må forsøge at navigere indenfor. Lader de stå til, vil undertrykkelsen få frit spil. Men de kan også risikere at gøre ondt værre ved at blande sig.

Lasse Rørbæk, Svend-Erik Skaaning & Jakob Tolstrup (2015), »Autocratic Regime Duration and State Repression«. Paper præsenteret ved workshoppen Civil Conflicts and Coups, Aarhus Universitet, 23.-24. januar, 2015

Artiklen er nummer to i en serie på fire, hvor forskere fra statskundskab ved Aarhus Universitet giver læserne smagsprøver på deres forskningsprojekt i konflikt og demokratisering. I næste uge om forholdet mellem statsbygning og demokratisering. Hvad kommer først? Hvordan har vi gjort i Europa?